

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Evgraphi commentvm continens

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1908

Heautontimorumenos V

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1594)

quoque esse dicit'. hac responsione intelligimus sic iam
 869 propinquam esse appellationem ad uxorem. — 28 ISTIVS
 873 OBSATVRABERE facile eius fastidium habere poteris. — 32 NAM
 TE SCIENTE FACIAM QVICQVID EGERO quodcumque egero, fa-
 ciam te sciente, hoc est non te ignaro.

5

V.

1.

874 1 EGO ME NON TAM ASTVTVM haec scaena coniectura-
 lem statum continet propterea, quoniam argumentis col-
 lectum est Clitiphonem amicam habere meretricem. hoc
 ut probari possit, argumenta dicentur, et probari habet ipsi
 Chremeti. denique sic sumpsit exordium a persona sua et a
 persona Chremetis: 'denique' inquit 'non tam dico perspicia-
 876 cem' hoc est acutum et perspectatorem rerum. — 3 HOC MIHI
 PRAESTAT in hoc me antecedit.* sed hic παραπροσδοκία
 877 est: ut peius eum tractet, in se dicit multa maledicta 4 CAU-
 DEX STIPES ASINVS PLVMBEVS. haec singula pronuntianda 15
 878 sunt*, uti stulti uis exprimi possit. — 5 IN ILLVM NIHIL
 POTEST hoc est quod supra dixi contra opinionem dictum,
 nam adiecit EXSVPERAT STVLTTITIA EIVS* HAEC OMNIA. —

877 α*[13] 4 'Caudex' est truncus arboris: conuersa o in au fit pro
 codex caudex, sicut pro cote cautis. 'stipes' simi-
 liter est truncus cuiuslibet ligni, et declinatur stipes
 stipitis; stipes uero stipis est praebenda militum.
 'asinus' dicitur quasi sine mente, quia νόσ mens.
 'plumbeus' a plumbo, id est grauis.

*[16] per asteismon (Lindenbr.: antismon codd.)

*[18] id est prudentia per contrarium, ut sperare dixit pro
 timere per acyrologiam (cf. Andr. II 3, 21).

1 hac — uxorem] et peruenit usque ad appellationem prope
 uxoris α || 3 eius] equos LG || 5 scientē LG | ignoro codd., corr.
 Lindenbr. || 10 chremetis LG | expodium LG | sua om. α ||
 12 perspicatorem α; perspectorem Lindenbr. || 13 hic παρα-
 προσδοκία W. (duce Zeunio): hic ἰτὰ ἰτὰπαίτροδορετὰ L, hic
 ita ἰτὰρὰ ἰτὰρὰ ἰτὰρὰ ἰτὰρὰ F, hic ita ita parit poca oreta G; an
 hoc παρὰ προσδοκίαν? || 14 penis L, melius G || 16 uti — possit]
 uti stultum describat α | stulti uis (i. e. natura) Lindenbr.: stult⁹
 uis L, stultas uis FG

- 882 **9** *SED INTERIM QUID ILLIC IAMDVDM GNATVS CESSAT CVM SYRO iam sollicitum Chremes habet Syrum tarde reuerti, maxime cum ab ipsis audierit 'cito reuertemur, nam nihil*
 887 *est quod illic moremur diutius' (cf. IV 7, 6). — 14 VLVTVS QVOQVE HOMINVM FINGIT SCELVS adhuc perseuerat Chremes, 5*
 ut credat a Syro ad Menedemum compositam esse fallaciam ita, ut et uultus hominum fingat sceleratissimus. —
 889 **16** *SI MAGIS NORIS PVTES hic iam aperit ueritatem Menedemus: 'magis qualis sit Syrus intelligas, si magis quae*
 890 *fecerit recognoscas'. — 17 MANE HOC PRIMVM SCIRE EXPETO 10*
 cum narrare uellet Menedemus, ut crederet Syrum aduersus Chremetem potius insidias tetendisse, ipse intercedit et quaerit, quidnam perdidit. quod negatum a Menedemo est, unde se mirari uehementer dicit, quod haec non fuerit
 898 *suspiciatus. — 25 SED ILLE TVVM QVOQVE SYRVS hic iam 15*
aperte prorumpit in narrationem: 'ille' inquit 'Syrus tuum filium mire finxit, ut amicam eius tu Bacchidem suspicari
 900 *non possis? haec argumenta colligit a factis 27 MITTO IAM OSCVLARI ATQVE AMPLEXARI; deinde a loco, quod in*
ultimis aedibus retro conclaue positum sit, quo eis intro 20
 latus est* lectus — utique discessio haec longe a conspectu multorum posita ideo sumpta conspicitur, ut magis facinus celaretur —; deinde, quod ingressi sunt solus Clitipho et sola Bacchis,* *<ut esset> utique duorum coniunctio sine arbitro, quae nisi per uenerem esse <non> potuisset; deinde quod 25*
 abiere intro, operuere ostium, quod Clinia praesens haec fieri uidebat: fieri enim non potest, ut, si amica Cliniae esset,

α *[21] id est intro missus est

*[24] haec dicens a praecedentibus argumentatur quid consecutum sit, scilicet concubitus.

1 CESSAT om. L || 2 cremis L || 6 ad<uersus> Zeune (cf. infra) || 7 sceleratissimus fingat α || 10 prius F (= Ter.) | exspecto LG || 15 tuus FG | hinc α || 16 aperte W.: apte codd. | mire tuum finxit filium α || 20 quod LG || 24 ut esset add. W. || 25 non add. W. | deinde — intro] unde quia rem coniecturaliter collegerat, addit α || 26 quod W.: quae β , et α || 27 enim om. β

- ipso praesente *in interiorem partem* cum adolescente *eadem* meretrix pergeret. qua re probata Chremes uehementer exclamat memor cenae datae, *ut, si filii esset amica Bacchis*, decem uix dierum *dicat esse unde familiam sustentet*. — 37 QUID ISTVC TIMES QVOD ILLE OPERAM AMICO 5
 DAT SVO *quoniam* inscitia se rem probatam habere Menedemus illudit: *quid enim, si ille amico operam dat suo, ne uidear ego suspicari? adeo fortasse, ut facilius mihi*
 915 *uerba dentur, haec facta sunt*. — 42 MERITO MIHI NVNC
 EGO SVSCENSEO hic iam ad argumenta, quae a Menedemo 10
 dicta sunt, colligit alia *Chremes* de praeterito, quae uiderit, quod in sinum meretricis manum inserere deprehensus adu-
 919 llescens est. — 46 NON IAM affectio illa est irascentis, de qua
 920 saepe diximus. ut (*Verg. Aen. I 195*) *quos ego —*. — 47 <NON
 TIBI EGO EXEMPLI SATIS SVM> non ego tibi exemplum* esse 15
 923 *debebam?* — 50 FORIS SAPERE TIBI NON POSSE <AVXILIARIER>
 925 *succurrere*. — 52 FAC TE PATREM ESSE VT SENTIAT
 comoediarum uice uersa sunt omnia, nam ille qui accipiebat ante consilium, nunc dare coepit: moribus enim
 per comoediam expressis humana hominum uita declara- 20
 929 tur. — 56 QVAM HIC PER FLAGITIVM AD INOPIAM REDIGAT
 PATREM *immo discedat potius, quam per flagitium ad paupertatem me redigat; nam si illi ego sumptus subministra-*
 uero, ad rastros sum non dolore sed paupertate rediturus.
 933 — 60 DIFFICILEM OSTENDIS TE ESSE uide quanta incom- 25

α*[15] paradigma est ad deterrendum dictum (-ta *codd.*).

1 praesente *om. L* | cum <altero> α || 2 meretrix *ante*
 ipso α | pergeret] concluderetur α || 3 ut *W.*: quod *codd.* (*add.*
 ut *ante* dicat) | si *om. L* || 4 <non> esse *F* || 5 dat amico *FG* ||
 6 inscitia *LG* α || 8 ideo? || 9 <et faceta satis urbanitate> haec α ||
 10 ego nunc mihi α | succenseo *FG* α | ab argumentis α | a
om. LG || 11 alia colligit α | quae — est] quod illum in sinum
 meretricis uiderit manum inserere α || 12 insereret β || 13 est
 illa α || 14 ut <quod ait uirgilius> α | non — SVM *suppl. W.* ||
 15 exemplo *FG* α || 16 *AVXILIARIER add. W.*; *fort. plura exciderunt* ||
 18 <con>uersa? || 19 mores *G* || 20 expressis *W.*: -it *codd.* |
 <qualis> humana α | <et> uita *G*, *om. L* || 23 illis β

- moda pati habeas, nisi prospicis: nam te aridum et difficilem demonstrabis *et tamen ueniam dabis et id erit in-*
 937 *gratum.* — **64** DOTIS DICAM TE DIXISSE FILIO proprium
 iuris est uerbum, cum dicitur dos, quod exprimit <dat>ur.
 938 — **65** QUID OBTICIVISTI posteaquam dos petita est, Chremes
 diu deliberauit consilium quaerens, non quo summam quaereret
 dotis. quod intelligi datur ex sequentibus, cum promissa dote
 adiunxit 'si me uis saluum, *dicito me omnia bona dotis dixisse*':
 aliter enim filium corrigi posse non credit, nisi dotis nomine
 omnia bona filiae promississe uideretur, unde crederet filius
 exheredem se. denique 'hoc' inquit 'mirari te simulato, ut ad
 eius notitiam ueniat'. quam quidem rem cum <non> intellexisset
 Menedemus, explanat se idecirco promississe, ut animum adulescentis
 luxuria et lasciuiam diffluentem inopia retunderet et ad
 949 integram frugem necessitate reuocaret. — **76** DICTIS CONFUTABITVR
 950 solis sermonibus male tractabitur. — **77** SYRVM VERO cum
 utique maiora tormenta seruo comminatus sit *impositurum*, tamen
 irascentis more quid esset facturus exprimere non potuit. —
 ADEO EXORNATVM* DABO 20 *supra* (cf. *Eun. II 2, 6?*) diximus 'exornatum' et ad poenas
 951 posse aptari. — **78** ADEO DEPEXVM hoc est compositum
 953 poenis et tormentis. — **80** AUDERET FACERE VIDVAE MULIERI
 facilis enim illusio est in eam, quae et mulier est et uidua.
 α*[20] id est comptum, per ironiam.

2.

- 954 **1** ITANE TANDEM QVAESO EST MENEDEME VT IAM BREVI SPATIO
 PATER OMNEM DE ME EIECERIT ANIMVM PATRIS haec

1 demonstrabis W.: -auit Lα, -as FG | et — ingratum |
 ut quidem ego ingratum LF; fort. ut quidem ego <puto>, ingratum
 || 4 exprimit datur Schoell: exprimitur codd. || 5 obticivistis
 α || 9 non posse Gα || 11 uideretur W.: -detur LG, -deatur α,
 putetur F || 13 non add. W. || 17 Sed Syrum Ter. | seruo om. L ||
 19 comminatus W.: emin-β, min-α || 20 DABO] am& L, et F;
 nam et ? || 22 posset LF || 24 est post uidua α || 26 DE ME
 EIECERIT] deiecerit LG | haec scaena post ualet α

- scaena ad satisfaciendum *plurimum* ualet ac ueniam petit.
 956 — **3** *NAM QVOD OB FACTVM huius poenae quae tanta causa*
 957 *est?* — **4** *VVLGO FACIUNT quod meretrices omnis adu-*
 961 *lescentia amat.** — **8** *QVICQVID EGO HVIVS FECI hoc est:*
 962 *quicquid ego tale feci.* — **9** *ET SVAVIA IN PRAESENTIA** ⁵
QVAE ESSENT PRIMA HABERE ut tantum praesentia cogitares
 965 *neque de futuris curam gereres.* — **12** *VBI CUI DECVIT*
PRIMO TIBI NON LICVIT DARE hoc enim optimum parenti-
bus semper est filiis bona tradere. sed hoc cum mihi non
 967 *licuerit, proximum tibi qui erat <adii>, hoc est qui so-* ¹⁰
rorem tuam ducebat uxorem. — **14** *VBI TVAE STVLTITIAE*
 973 *sit praesidium circa uictum atque uestitum et tectum*
QVAEVE AMENTIA seruus iram domini in personam suam
inclinare cupiens, ut adulescenti possit succurrere, inter- ¹⁵
 976 *ponit haec uerba.* — **23** *NEC PRECATOREM PARARIS ne,*
inquit, ut assolent serui cum delictis suis, uelis et tu
habere precatorem, qui pro te roget: uobis enim non ira-
 978 *scor, cum multa feceritis. ita aequum est, et mihi ut uos*
 980 *non irascamini.* — **25** *ABIIT ROGASSE VELLE post ira-* ²⁰
cundiam apta sententia est: quo facilius terreret, senex
 980 *discessit.* — **27** *ADEON REM REDISSE VT PERICVLVM ETIAM*
FAMIS SIT MIHI optimum equidem sensum ex necessitate col-
lectum in dolore adulescens collocauit, quippe cum postre-
mo omnium malorum famis sit. denique (Verg. Aen. III ²⁵
 985 **32** *SIC EST NON ESSE HORVM TE ARBITROR diu finxit se*
nescio quid cogitare seruus, repperit tamen astute. con-

α* [4] et argumentatur, quia quod omnibus licet uni licet.

* [5] id est ratione (*ad ANIMO ESSE OMISSO pertinet*).

2 Quodnam *Ter.* | ob] hoc *codd.* || 3 meretrici *L* | omnes
 amant adulescentes α || 7 decuit cui (cur *G.* cuius *L*) *LGα* || 9 est
 ante parentibus α || 10 proximo α | adii *suppl. W.*; tradidi α |
 hoc est <leuiro (leniuuro *S*)> α || 11 ducit α || 12 *sir*] semper
 erit *Ter.* || 17 dilectis *codd.* || 19 ut tuos *L.*, et (*om. V*) uos α,
 ut deos *F* || 20 nollem *L* || 23 fame *FG* || 24 postremo *LG F² V¹,*
-ma F¹, -mum *V² S* || 25 famis *L* || 28 cogitaret β

- sulit, uti dicat hunc adulescentem filium non esse, et quaerit argumenta, quod, antequam puella esset inuenta, hunc diligebant, posteaquam inuenta nunc est ea, exheredatur. adicit et illud: cum matres semper pro filiis esse consueverint, nunc in iracundia patris non rogat mater. compellit igitur adulescentem, uti parentes roget: aut enim precibus ad misericordiam commoturus est ambos aut suos parentes facile cognoscet. sed hoc inuentum
- 996 esse ex posteriore oratione cognoscimus, cum dixit **43** SATIS
- 997 RECTE HOC MIHI IN MENTEM VENIT. — **44** NAM CVM ADVLESCENS ¹⁰
IN MINIMA SPE SITVS ERIT TAM FACILLIME PATRIS PACEM
IN LEGES CONFICIET SVAS cum enim in periculo maiore
positus fuerit filius, tam facile parentibus potest mouere
pietatem uel pacem ab iracundo patre suscipere. 'pacem'
autem ueniam, ut Virgilius (*Aen. IV 56—57*) 'pacemque ¹⁵
- 999 per aras exquirunt' beniuolentiam, ueniam. — **46** AC SYRO
NIHL SIT GRATIAE atque adeo certus sum, ex hoc consilio
quod in gratiam cito est reuersurus filius, ut fortasse etiam,
cum concesserit, uxorem ducere compellatur et nihil
- 1002 Syro dari possit. — **49** SENI NOSTRO FIDEI NIHL HABEO ²⁰
non credam seni quasi ignoscenti itaque precatorem Menedemum
praeparabo.

3.

- 1003 **1** PROPECTO NISI CAVES coercet hic uxor maritum,
quod exheredationem filii uelit errore ex illo consilio. sexus
iam continuo quasi morum <con>uicium est, ut alibi ²⁵
(*Hec. II 1, 17*) 'tu, inquam, mulier, quae me omnino la-

2 antequam] nequam LF, om. G || 5 esse] interuenire α ||
8 inuentum Schoell (cf. p. 201, 19): conu- codd. || 10 namque
adulescens <quod (quam G)> FG || 11 in om. G | TAM] an L;
tum? || 12 in om. LG α || 13 tum Lindenbr. || 15 <dixit> ueniam
α || 16 <id est> beniuolentiam <et> ueniam α || 18 quod ante
ex α | filius reuersurus FG α || 19 cum concesserit F, con-
cessit LG, concedat α | <et> uxorem codd. | compellat α ||
20 <ita> habeo L || 21 menedemum precatorem α || 22 parabo
α (recte?) || 25 continuo <notatur> α | conuicium Zeune

- pidem, non hominem putas'. aliud tamen est amplius circa naturam <con>uicium 'mulier' quam 'femina', <nam
 1008 'femina'> sexus est, 'mulier' et aetas. — **6** AT SI ROGEM
 IAM QUID EST QVOD PECCEM quam stulta sis, perspice: quid
 faciam uides, cur faciam nescis. at si te interrogem quam- 5
 obrem faciam, profecto nescias: unde stulte resistis. —
 1010 **8** IMMO SCIS POTIVS QVAM REDEAT AD INTEGRVM EADEM ORATIO
 ad narrationem rediit et causam consensit illam scire. —
 1014 **12** SVBDITVM SE SVSPICATVR hic iam intelligendum uenisse
 adulescentem et matri, hoc est mitiori de parentibus, suam 10
 1018 suspicionem indicasse. — **16** QVOD FILIA EST INVENTA ex-
 inde putas posse inueniri hunc esse filium meum, quod et
 inuenta est filia, hoc est eodem pacto ut et hic noster,
 1023 quemadmodum et illa inuenta est, inueniri possit. — **21** REM
 CVM VIDEAS CENSEAS cum uideas, ut ex uultu mores eius 15
 agnoscas.

4.

- 1024 **1** SI VMQVAM VLLVM FVIT TEMPVS MATER ad commo-
 uendam pietatem commemorat praeteritos affectus, quo
 sibi facilius possit ignosci, ut (*Verg. Aen. IV 317—18*)
 '<si> bene quid de te merui fuit aut tibi quicquam 20
 1033 dulce meum'. — **10** GERRO INERS leuis. gerras pisces
 dicunt nullius uel saporis uel momenti ad cibos. tractum hoc autem est a Syracusanis, qui omnia machina-
 menta, quae a Marcello aduersus ciuitatem fiebant, <ut>

1 amplius — aetas] mulierem dicere per naturam, aliud per uitium α || 2 conuicium W. | nam femina add. W. || 6 nescis α || 8 redit codd. || 11 inuenta est filia α || 14 <in> illa α || 18 effectus α | quo W.: quod codd. || 19 ignosci F, agn- rell. || 21 <ac> leuis G, fraus F; de L non liquet | gerro est piscis
 * nullius α || 22 ad — omnia] magna rasura in L | <id> ad cibos FG, <id> a cibis α || 23 a Syracusanis W. (cf. Fest. P. 40, 6; 94, 4): accusantis codd. | qui omnia] aut gerro dicuntur α || 24 a om. α | Marcello W.: metallo codd. | ut add. Zeune

magno impetu eam deiceret, eadem gerras appellabant.

1034 — HELLVO inuasor et qui plurimum consumat. — 11 GANEO

1039 tabernis operam dans et conuiuuis turpioribus. — 16 QVOD
ABEST NON QVAERIS bene circa uerba lusit: 'quod habes'
inquit 'quaeris' hoc est parentes, 'at uero quod non habes, 5
illud non quaeris' hoc est quemadmodum patri obsequaris.*

1039 α* [6] 16 QVAERIS QVOD HABES scilicet parentes. et est compo-
situm ex contrariis, quae figura dicitur antitheton (-teton
codd.) uel parison, id est aequatio sententiae.

5.

1045 1 ENIMVERO CHREMES NIMIS GRAVITER CRUCIAT ADVLE-
SCENTVLVM NIMISQVE INHVMANE procedit et Menedemus, ut
omnis persona in postrema parte praesens sit. uenia da-
tur filio, ut cunctus error possit absolui. adhuc tamen 10
perseuerans Chremes conuenit Menedemum, ut filiam du-
cat et eius dotis quod dictum est confirmet: uult enim diu
rogari, ut longis precibus exoratus facile filium confirmet. —

1056/58 12 AD ME RECIPIO ego facio, ut hic promittat. — 14 HAEC
DVM INCIPIAS GRAUIA SVNT in exordio habent haec semper 15

1060 difficultatem: ubi aggressus fueris, facilia fiunt. — 16 EGO
TIBI ILLAM DABO LEPIDAM hic et illudit, ut ioco tristitia
tanta soluatur, cum promittit filiam nescio cuius admo-

1062 dum foedam. — 18 CAESIAM oculis intortis.* — SPARSO
ORE aut dissoluto aut 'ore' dixit uultu, et significat 'sparso' 20
asperso, quasi: maculis quibusdam infecto uultu.* —

α* [19] uel caesuras id est rugas habentem, aut lenticulosam.

1063 * [21] 19 VT ELEGANS EST id est prudens in discretione puellarum,
1065 quia 21 IBI id est in hac electione est totus. quod uero

1 eam *W.*: cum *codd.* | deiceret *F*, -rent (deiec- *L*, dic- *G*)
rell. || 2 <est> inuasor *Fα* | consumit *Fα* || 4 lusit *Schopen.*:
iussu *L*, eius et *F*, ius *G* || 7 CHREMES] quod abest non queris
LF (= *V* 4, 16) || 10 ut *om.* *LG* || 11 <ad>ducat? || 14 <id est>
ego α || 16 fiant *LF* || 19 <id est> oculis obtortis α || 20 aut 1.]
id est α

1066 **22** SYRO VT IGNOSCAS *VOLO QVAE MEA CAUSA FECIT* petit ueniam etiam Syro, sed non omnium factorum, ne infinitum esset quod petere uideretur, sed ut ea ignoscat 'quae mea causa fecit'.

α subiunxit ARCHONIDIS FILIAM, aut Bacchidem dicit aut aliam quamlibet, ad quam adulescens contumeliis patris appulerat animum.

1 vt om. *F* (= *Ter.*) || 2 <et> non α | esset] sit α || 3 uidetur α | sed — quae] et transfert in se crimen serui dicens quod fecit α